

I. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ – СТРАТЕГІЧНЕ ЗАВДАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Василь Сутула, Юрій Васьков, Тарас Бондар
Харківська державна академія фізичної культури,
Харківський гуманітарно-педагогічний інститут

Анотація

В статті аналізуються передумови превращення школьного фізического виховання в систему фізкультурного освіти школярів. Показано, що стратегічною задачею фізкультурного освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів є формування у них фізичної культури особистості. Виведено, що в основі педагогічних технологій, направлених на рішення цієї задачі, повинен лежати підхід, який передбачає формування діяльного ставлення школярів до фізичної культури через створення в навчальних закладах умов для самоорганізації (саморегуляції) різних форм фізкультурно-спортивної діяльності. Сформульована головна мета для кожної ступені фізкультурного освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Annotation

In the article pre-conditions are analysed converting of school physical education into the system of athletic education of schoolboys. It is shown that the strategic task of athletic education of students of general educational establishments is forming for them of physical culture of personality. It is shown out, that in basis of pedagogical technologies, directed on the decision of this task, approach which foresees forming of active relation of schoolboys to the physical culture through creation in educational establishments of terms for самоорганізації (self-regulations) of different forms of athletic-sporting life must lie. A purpose is formulated for every stage of athletic education of students of general educational establishments.

Постановка проблеми. Останніми роками спостерігається стійка тенденція погіршення стану фізичного здоров'я учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Так, за даними інституту гігієни і медичної екології ім. Марзеева АМН України [40], за останні 10 років захворюваність серед дітей шкільного віку виросла на 26,8 %. У теперішній час в 1-х класах налічується 30 % дітей, які мають хронічні захворювання, в 5-х класах таких дітей 50 %, в 9-х – 64 %, в 10-х – 60 %. В 9-х класах частота порушення постави в учнів збільшується у 1,5 рази, захворюваність органів шлунково-кишкового тракту в 1,4 рази, а ендокринної системи в 2,6 разів. Така ж, в цілому, ситуація спостерігається і в Харківській області. Як свідчать результати аналізу матеріалів Обласного статистичного управління, показник поширеності захворювань на кожну тисячу дітей віком від 7 до 14 років збільшився з 2115 випадків у 2006 році до 2195 у 2007 році. Тобто, кожна дитина віком 7-14 років уже має, в середньому, 2 захворювання. У структурі поширеності захворювань школярів у 2007 році хвороби органів дихання склали 31,1%, нервової системи – 8,9 %, кістково-м'язової системи – 6,8 %. У 2006 році майже у 76 % учнів Харківської області виявлені випадки різних захворювань, про що свідчать результати аналізу ста-

ну здоров'я школярів, проведеного співробітниками ХОНМБО [16]. Наведені дані вказують на те, що прийняті на державному рівні заходи щодо покращення здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді [17, 18, 13, 39 15, 14] суттєво не вплинули на вирішення цієї проблеми. Зроблений висновок опосередковано підтверджується і відповідними наказами Міністерства освіти і науки України [20, 21]. Мабуть тому останнім часом Міністерством освіти і науки України, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту, прийнято ряд додаткових заходів, які спрямовані на реформування фізичного виховання учнівської та студентської молоді у навчальних закладах України [20, 21, 22, 25].

Усе вище викладене вказує на існування певної кризи в системі шкільного фізичного виховання, яка, як показує практика, не в змозі виконувати в повному обсязі соціальне замовлення щодо вирішення оздоровчих, освітніх та виховних завдань у сфері фізичного виховання підростаючого покоління. Очевидно, що необхідні принципово інші науково обґрунтовані підходи до реформування системи фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів, що і передбачено рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 11.11.2008 р. (№13/1-2 10 11/1). Це питання обумовлено також і тим, що не тільки фізичне виховання, а і традиційна система освіти, невід'ємним елементом якої є система шкільного фізичного виховання, знаходяться, на думку академіків І.Ф. Прокопенко та В.І. Евдокимова, в стані «...стагнації і навіть кризи...» [24].

Ось чому основною метою даної статті є представлення одного із можливих напрямків реформування фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах.

Методи дослідження даної

проблеми базуються на аналізі спеціальної літератури, в якій розробляються науково-теоретичні основи фізичного виховання.

Результати дослідження. Тривозна ситуація, яка склалася в теперішній час у системі фізичного виховання дітей та молоді, на наш погляд, обумовлена, в першу чергу, недостатньою реалізацією системного підходу у процесі розбудови теоретичних та практичних основ системи фізичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах [30], а також відсутністю узагальнюючої системи опанування дітьми, починаючи з дошкільнят та закінчуючи учнями старших класів, певного обсягу знань, умінь та прикладних навичок з фізичної культури. Тобто порушена необхідна послідовність і наступність у практичній розбудові системи фізкультурної освіти, яка лише декларується, але за змістом зводиться в основному до фізичної підготовки школярів. Ця теза підтверджується багатьма фактами. Так, наприклад, у «Пояснювальній записці» до основного тексту програми з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів (5-12 класи) декларуються загальнолюдські гуманістичні принципи (формування фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я школярів, фізичної культури особистості та інші) [44]. Однак змістовна її частина носить в основному спортивно-освітній характер. Крім того, програмою передбачено щорічний дворазовий контроль рівня розвитку рухових якостей школярів [орієнтовне (обов'язкове) комплексне тестування (ОКТ)]. У той же час існують ще два види обов'язкового тестування розвитку у дітей фізичних якостей – державне тестування стану фізичної підготовленості населення (ДТ) [23] та «Крок до здоров'я» (КГ) (частина фізкультурно-патріотичного комплексу «Козацький гарт») [19]. Зазначені види обов'язкового тестування ма-

ють цілий ряд істотних недоліків та протиріч. Так, наприклад, за нормативом державного тестування (ДТ) хлопчики віком 10 років (4 клас) в бігу на 30 м повинні показувати результат від 7,0 с до 4,8 с. Практично такий же норматив (від 5,6 с до 4,8 с) використовується і в обов'язковому комплексному тестуванні (ОКТ) для оцінки швидкості у 15-16річних хлопців (10 клас). Слід також зазначити, що протягом одного уроку, згідно з існуючими вимогами до процедури тестування, можна проводити лише одне випробування на визначення рівня розвитку у школярів певної фізичної якості. Виходячи з того, що види випробувань, які застосовуються в системі шкільного фізичного виховання (ОКТ, ДТ, КГ), істотно відрізняються, вчитель вимушений виділяти на проведення цих видів тестувань майже 25 уроків на рік (ДТ – 6 уроків, КГ – 7 уроків, ОКТ (2 рази на рік) – 12 уроків), що займає, в залежності від кількості навчальних годин відведених на вивчення предмету «Фізична культура» (68, 85 та 102), відповідно, 36,7 %, 29,4 %, 24,5 % навчального часу. Існують і інші, внутрішні, протиріччя та недоліки. Наприклад. Аналіз результатів оцінки розвитку у школярів м. Харкова (n = 3390), Харківської (n = 1200), Донецької (n = 502) та Миколаївської (n = 461) областей гнучкості, спритності та швидкісно-силової підготовленості (процедурою названих видів тестувань передбачено використання однотипних тестових вправ, що дозволяє проводити порівняльний аналіз) показав, що практично у всіх вікових групах (від 11 до 17 років), які представляють різні вибіркові сукупності, учні (як дівчата, так і хлопці) в тесті на оцінку розвитку гнучкості показали, в цілому, результати на рівні верхньої межі нормативу прийнятому в ОКТ, або вищі за нього. В орієнтовному (обов'язковому) тестуванні розвиток у школярів швидкісно-сило-

вих якостей оцінюється за результатами, які вони демонструють у стрибках у довжину з місця. Аналіз одержаних матеріалів показав, що результати тестувань хлопців, які представляють різні вікові групи (від 11 до 17 років), а також зазначені вище різні вибіркові сукупності, практично попадають в межі норми установлені для відповідних вікових груп ОКТ. В групі дівчат закономірність прояву швидкісно-силових якостей має дещо інший характер. Так, дівчата віком від 11 до 14 років показують в даному виді тестування результати близькі до верхньої межі норми установлені в ОКТ, або вищі за неї. В той час, дівчата віком від 15 до 17 років, в середньому, показують результати близькі, або нижчі за нижню межу норми установлені ОКТ. Для оцінки рівня розвитку у школярів спритності в ОКТ використовується човниковий біг (4x9 м). Результати аналізу одержаних матеріалів свідчать, що хлопці та дівчата, що належать до різних вибіркових сукупностей, віком від 11 до 13 років показують, в середньому, результати вищі за установлені відповідні вікові норми. Разом з тим, слід відзначити, що хлопці у віці 14-17 років демонструють результати, які, в цілому, співпадають з відповідними нормами прийнятими в ОКТ, в той час дівчата такого ж віку показують результати нижчі за норми установлені ОКТ.

Результати проведеного вище аналізу матеріалів орієнтовного (обов'язкового) тестування школярів м. Харкова, Харківської, Донецької та Миколаївської областей вказують на необхідність проведення, з використанням єдиної методики та з залученням незалежних експертів, додаткових широкомасштабних досліджень закономірностей фізичного розвитку та фізичної підготовленості школярів з метою встановлення вікових статистично обґрунтованих норм фізичної підготовленос-

ті дітей, а також закономірностей природного розвитку їх фізичного потенціалу.

Отже, сама практика використання трьох видів тестувань (ОКТ, ДТ, КГ) свідчить про необхідність запровадження єдиної батареї тестів для оцінки фізичної підготовленості школярів. При цьому необхідно враховувати також і рівень їх фізичного розвитку, оскільки ці характеристики фізичного потенціалу людини взаємозалежні. Саме такий підхід передбачено, наприклад, у Європейській системі тестування рухових здібностей школярів «ЄВРОФІТ» [26]. Усе викладене вище свідчить про недосконалість нормативів «оцінки» фізичної підготовленості учнів, а також про некоректне їх використання у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів. Слід зауважити, що нормативи фізичної підготовленості школярів повинні використовуватись у системі фізичного виховання, але вони, на наш погляд, повинні виконувати не «контрольну» функцію, а орієнтувати дітей, їх батьків та вчителів на загальну тенденцію природного розвитку фізичного потенціалу людини з метою, якщо в цьому виникає потреба, відповідної корекції фізичного стану конкретної дитини. Більше того, правильна побудова стратегії навчального процесу в системі фізичного виховання школярів тільки й можлива на основі урахування загальних закономірностей природного розвитку фізичного потенціалу людини, а також законів адаптації людини до фізичних навантажень різної спрямованості. Безумовно, що ці закономірності, як системно утворюючі, з урахуванням особливостей формування особистості дітей та підлітків, повинні лежати в основі шкільної програми з фізичної культури. Слід звернути особливу увагу на останнє

положення. Очевидно, що формування фізичної культури особистості школярів є багатогранний і більш складний педагогічний процес у порівнянні з процесом підвищення рівня їх фізичної підготовленості, адже він передбачає вплив на духовну сферу дитини, а це можливо лише при врахуванні закономірностей становлення особистості дітей та підлітків.

Переосмислюючи базові принципи організації системи фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів необхідно виходити з того, що фізична культура виконує в суспільстві функцію своєрідного соціального «генетичного» механізму, за допомогою якого передаються з покоління в покоління усі цінності, які формуються у сфері фізичного вдосконалення людини [29]. Як показують результати досліджень цієї проблеми, основною функцією фізичної культури, як і культури взагалі, є людинотворча [28, 29, 30]. Це означає, що програма фізичного виховання школярів повинна передбачати поетапне, з урахуванням структури існуючої системи освіти, засвоєння учнями базових цінностей, які сформувалися в сфері фізичної культури, а також сприяти перетворенню процесу викладання фізичної культури в школі в фізкультурну освіту школярів. Отже, основною метою фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів повинно бути формування у них фізичної культури особистості. Це ключовий елемент фізкультурної освіти, який, на наше глибоке переконання, тільки і зможе привести до вирішення завдань, які на даний час задекларовані в шкільній програмі, адже тільки дієве ставлення учнів до фізичної культури може бути основою свідомого використання ними в процесі оздоровчо-корегувальної фізкультурної діяльності одержан-

них знань, умінь та навичок, що безумовно, забезпечить відповідний розвиток у них основних фізичних якостей та рухових здібностей та буде сприяти підвищенню рівня їх фізичної підготовленості. Сформульована вище стратегія розвитку фізкультурної освіти повинна проходити через усі організаційні ступені загальноосвітніх навчальних закладів. Вона якраз і може перетворити навчальні заклади на «школи сприяння здоров'ю», через створення в них відповідного фізкультурно-освітнього середовища, в якому кожен суб'єкт педагогічного процесу (учні, вчителі, батьки) буде свідомим та активним його учасником.

Практична реалізація викладачів вище положень, щодо розвитку фізкультурної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах, потребує відповідного науково-методичного забезпечення. В його основі, на наш погляд, повинні лежати знання одержані в результаті всебічного вивчення процесів, які розгортаються в системі шкільного фізичного виховання, або в тій чи іншій мірі пов'язані з нею. В першу чергу це стосується дослідження механізмів формування та практичної реалізації в сучасному суспільстві соціально значимої потреби у здоровому, фізично активному способі життя, що є невід'ємним елементом культури, як конкретної людини, так і суспільства в цілому, а також чинників, які впливають на формування цієї потреби в різних соціальних групах [29, 30]. Така постановка питання правомірна, оскільки розвиток системи шкільного фізичного виховання суттєво залежить від соціально-економічних та політичних процесів, які відбуваються у суспільстві. В результаті цих процесів формується ставлення суспільства до проблеми фізичного виховання підрастаючого покоління, що реалізу-

ється, в кінцевому підсумку, через прийняття відповідних державних програм та стандартів освіти, через матеріальне забезпечення навчального процесу в загальноосвітніх навчальних закладах, через створення відповідних умов для роботи вчителів. Спеціальні соціологічні дослідження деяких аспектів даної проблеми, проведені науковцями Харківської державної академії фізичної культури (ХДАФК), показали, що для більшості дорослого населення здоровий спосіб життя асоціюється в першу чергу з фізичною активністю людей та відсутністю у них шкідливих звичок [31]. Таку ж позицію розділяє і переважна більшість студентської молоді [34]. В той же час, лише 52 % опитаних учнів загальноосвітніх навчальних закладів здоровий спосіб життя пов'язують з фізично активним способом життя, а фактору «відсутність шкідливих звичок» віддали перевагу, в цілому, лише 39,9 % [35].

Для пошуку оптимальних механізмів реалізації в сучасному суспільстві, а відтак і в середовищі учнівської молоді, потреби у здоровому, фізично активному способі життя необхідно виділити базові чинники, які впливають на цей процес. Дослідження цієї проблеми показало, що серед дорослого населення відповідні уявлення формуються на основі життєвого досвіду та під впливом засобів масової інформації [31]. Останній фактор є також основним у процесі формування відповідно світогляду в середовищі студентської молоді [34]. Для учнів середнього шкільного віку, на відміну від вище названих категорій населення, найважливішими інформаційними джерелами, які розкривають сутність здорового, фізично активного способу життя, є батьки та вчителі, а для учнів старшого шкільного віку – засоби масової

інформації [35]. Зазначені вище тенденції свідчать, що, по-перше, в процесі виховання в учнів позитивного ставлення до здорового способу життя, що є невід'ємною складовою фізкультурної освіти, у педагогічній практиці необхідно використовувати різні підходи до учнів середнього та старшого шкільного віку, а, по-друге, про необхідність прийняття на державному рівні цілої низки практичних заходів спрямованих на розширення та підвищення якості різноманітної інформації, яка подається в суспільство через засоби масової інформації і пов'язана з висвітленням позитивного впливу фізичної культури на здоров'я людей.

Друга важлива проблема, яка потребує спеціальних досліджень, пов'язана із з'ясуванням ставлення до шкільної фізичної культури усіх учасників педагогічного процесу – учнів, вчителів та батьків. Очевидно, що її вирішення дозволить розбудувати систему фізкультурної освіти з урахуванням інтересів всіх учасників цього процесу. Результати спеціально проведених досліджень свідчать про те, що в теперішній час, як серед дорослого населення (батьків), так і серед учнівської та студентської молоді існує позитивне ставлення до фізичної культури [31, 33, 34]. Така позиція залишилася незмінною, незважаючи на цілу низку трагічних випадків, які сталися на шкільних уроках фізичної культури. Про це свідчать результати спеціального моніторингу, проведеного науковцями проблемної лабораторії у листопаді 2007 року та у грудні 2008 року.

Як видно з матеріалів проведених соціологічних досліджень, пріоритетною метою шкільного фізичного виховання, на думку більшості батьків, повинно бути виховання у учнів фізичної культури особистості [32]. Для досяг-

нення у цьому процесі позитивних результатів необхідно, на їх погляд, змінити соціальне значення професії шкільного вчителя фізичної культури та його роль у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів. На це звернули увагу 94,7 % опитаних батьків, а 94,6 % з них готові брати у цьому процесі активну участь [32]. На відміну від батьків, більшість вчителів виділяють декілька пріоритетних напрямків своєї діяльності в процесі фізичного виховання школярів: а) формування у них потреби у здоровому, фізично активному способі життя (78,8 %); б) підвищення рівня їх здоров'я (68,8 %); в) виховання у них фізичної культури особистості (63,8 %). Результати досліджень також свідчать, що незважаючи на переважно позитивне ставлення учнів до фізичної культури, вони відносно часто пропускають уроки з цього предмету. У п'ятому класі таких учнів 19%, у шостому – 9,1 %, у сьомому – 37,9, у восьмому 28,4 % у дев'ятому – 23,8 %, у десятому – 31,4 %, а у одинадцятому – 33,35 %. Слід також відзначити, що види спорту як проєкції розділів, що включені в шкільну програму (за винятком футболу) великого інтересу у школярів не викликають [33].

Наведені вище дані вказують на наступне: а) на думку більшості учасників процесу шкільного фізичного виховання (батьки та вчителі) основною метою фізичного виховання школярів повинно бути формування у них фізичної культури особистості; б) для досягнення цілей задекларованих в шкільній програмі, на думку 53,3 % вчителів та 74 % батьків, необхідно змінити існуючі підходи до проведення уроків з фізичної культури, а також розробити ефективну і доступну для практичного використання систему контролю рівня фізично-

го розвитку, фізичної підготовленості та здоров'я учнів (94,4 % вчителів та 81,9 % батьків); в) про необхідність внесення відповідних змін у шкільну програму з навчальної дисципліни «Фізична культура» у зв'язку з невисокою зацікавленістю школярів темами, які складають її основу.

Наступна важлива проблема, без вирішення якої неможлива ефективна організація системи фізкультурної освіти школярів, пов'язана з розробкою інноваційних педагогічних технологій, які б давали вчителям відповідний інструментарій для організації процесу виховання в учнів фізичної культури особистості. Такі технології, на наш погляд, повинні ґрунтуватися на механізмах, які створюють умови для активної та свідомої участі учнів в організації фізкультурно-спортивного життя навчальних закладів. В основі такого підходу лежить відомий принцип «єдності свідомості та діяльності». Із нього витікає, що зміст діяльності людини опосередковує усі психічні процеси та формує суть особистості. Оскільки особистість людини її суспільна свідомість та ціннісні орієнтації формуються в процесі практичної діяльності, то це може означати, що виховати у дитини фізичну культуру особистості можливо лише через формування у неї дієвого ставлення до фізичної культури, тобто через залучення її до активної участі у фізкультурно-спортивному житті навчального закладу. Такий підхід необхідно використовувати в межах урочної форми організації занять учнів фізичними вправами (наприклад, залучення учнів до проведення занять в процесі групових форм організації діяльності учнів та колового тренування), в процесі підготовки та проведення фізкультурно-оздоровчих заходів в режимі навчального дня (наприклад, залучення учнів до актив-

ної участі в проведенні ранкової гімнастики, фізкультпауз тощо), а також в процесі проведення позакласних занять, наприклад, участь учнів в організації роботи фізкультурно-спортивних (оздоровчих) клубів, як самоврядних учнівських організацій.

Одним із важливих напрямків розбудови системи фізкультурної освіти є підготовка спеціальної науково-методичної літератури, яка б розкривала зміст фізкультурної освіти школярів та давала вчителям новітні особистісно-орієнтовані технології для якісного проведення уроків. За останній час науковцями проблемної лабораторії ХДАФК у співробітництві з педагогами Харківського гуманітарно-педагогічного інституту (ХГПІ) за цієї теми підготовлено ряд методичних робіт [1-12]. Ці роботи, поряд з працями відомих фахівців [27, 36, 37, 38, 41, 42, 43 та інші], створюють необхідну науково-методичну базу для подальшого розвитку системи фізкультурної освіти.

Висновки.

1. Проведені дослідження показали, що основною метою фізкультурної освіти школярів повинно бути формування у них фізичної культури особистості. Отже, основний зміст шкільної програми з фізичного виховання повинен бути спрямований, в першу чергу, на формування в учнів потреби у здоровому, фізично активному способі життя, що є базовим елементом фізичної культури особистості, а також на засвоєння ними, в залежності від ступеня навчання, відповідного обсягу знань, практичних умінь і навичок, які б відкрили шлях та створили реальні можливості для дітей, зрештою, самостійно використовувати фізичні вправи для зміцнення свого здоров'я та фізичного удосконалення.

2. В основі педагогічних технологій, спрямованих на вихо-

вання в учнів фізичної культури особистості, повинен лежати підхід, який передбачає створення в навчальних закладах умов для самоорганізації (тобто за активної участі школярів та вчителів) різних форм фізкультурно-спортивного життя.

3. Відповідно до визначеної вище стратегії розбудови системи фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів, головною метою першого ступеня фізкультурної освіти (1-4 класи) можна визначити, як введення учнів у світ фізичної культури, формування у них основ фізичної культури особистості та культури "рухової діяльності", освоєння ними початкових знань про необхідність використання фізичних вправ задля збереження та зміцнення власного здоров'я.

4. Метою другого ступеня фізкультурної освіти (5-9 класи) є подальший розвиток фізичної культури особистості учнів з урахуванням їх індивідуальних потреб у руховій активності, розширення та поглиблення уже наявних у них знань, умінь та навичок, пов'язаних з використанням фізичних вправ у процесі практичної реалізації здорового, фізично активного способу життя, створення фундаменту фізичного здоров'я учнів за допомогою подальшого розвитку у них рухових здібностей, сформованих на першому ступені, поступове залучення учнів до активної участі у фізкультурно-спортивному житті школи. Крім цього, у 5-9 класах необхідно реалізовувати діагностично-прогностичну функцію процесу фізкультурної освіти з метою виявлення у дітей потреб у спортивному вдосконаленні задля формування спортивно орієнтованого профілю у навчанні.

5. Метою третього ступеня фізкультурної освіти (10-12 класи) є подальший гармонійний розвиток фізичної культури особистості

учнів, застосовування ними отриманих знань, умінь та навичок у повсякденному житті, у фізкультурно-спортивному житті школи, а також у змагальній діяльності, як невід'ємній складовій навчального процесу. На цьому ступені фізкультурної освіти учні складають індивідуальні програми фізичного розвитку. Під керівництвом вчителів учні молодших класів беруть участь у проведенні занять з фізичної культури, у діяльності самоврядівних громадських фізкультурно-спортивних організацій та рухів, з допомогою педагогів організують та проводять різноманітні фізкультурно-масові заходи, сприяють закладенню та розвитку в школі фізкультурно-спортивних традицій.

6. На всіх ступенях фізкультурної освіти повинен реалізовуватися системний підхід до розробки технології оцінювання навчальних досягнень школярів. Для цього необхідна ефективна та доступна для практичного використання система оцінювання сукупності знань, які одержують учні у процесі фізкультурної освіти, яка б дозволяла у комплексі визначати рівень оволодіння учнями практичних навичок, умінь та ступеня їх застосовування у повсякденному житті, а також відображала динаміку просування учнів в засвоєнні навчального матеріалу за індивідуальною освітньою траєкторією. Така система контролю повинна сприяти зміні самого принципу організації уроків з фізичного виховання, перетворивши їх зі спортивно-освітніх (що, по суті, пропонує діюча шкільна програма) в особистісно-орієнтовані, спрямовані на виховання у дітей і підлітків фізичної культури особистості.

Автори усвідомлюють, що наведені вище результати не дають вичерпної інформації з піднятої проблеми. Разом з тим ми впев-

нені, що вони розкривають деякі важливі сторони процесу виховання у школярів фізичної культури особистості та можуть слугувати основою для подальшої розбудови системи фізкультурної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар Т.С. Створення фізкультурно-спортивного клубу в школі та правила з ігрових видів спорту. / Упоряд. Т.С. Бондар. – Х.: Веста: Вид-во „Ранок”, 2008. – 160 с. – (Бібліотека творчого вчителя).
2. Бондар Т.С. Фізична культура. 1 – 4 класи. Розробки уроків / Т.С. Бондар. – Х.: Веста: Видавництво „Ранок”, 2008. – 272 с. – (Майстер – клас).
3. Бондар Т.С. Спортивні та рухливі ігри в початковій школі. / Упоряд. Т.С. Бондар. – Х.: Веста: Вид-во „Ранок”, 2008. – 192 с. – (Бібліотека вчителя фізичної культури).
4. Бондар Т.С. Здоров'я школярів: практичні матеріали для повсякденної роботи педагога. / Упоряд. Т.С. Бондар. – Х.: Веста: Вид-во „Ранок”, 2009. – 192 с. – (Бібліотека вчителя фізичної культури).
5. Васьков Ю.В., Пашков І.М. Управління фізичним вихованням у загальноосвітньому навчальному закладі. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 192 с.
6. Васьков Ю.В. Наукові основи сучасного аналізу уроку: теорія, технологія, досвід – Х.: Вид-во „Ранок”, 2008. – 192 с.
7. Васьков Ю.В. Система фізичного виховання. 5-9 класи / Ю.В. Васьков. – Х.: Вид-во „Ранок”, 2009. – 256 с. – (Бібліотека вчителя фізичної культури).
8. Васьков Ю.В. Система фізичного виховання. 1 – 4 класи / Ю.В. Васьков. – Х.: Вид-во „Ранок”, 2009. – 224 с. – (Бібліотека вчителя фізичної культури).
9. Васьков Ю.В., Пашков

- І.М. Готуємось до уроків фізичної культури. 1 клас / Ю.В. Васьков, І.М. Пашков. – Х.: Вид-во „Ранок”, 2009. – 192 с. – (Готуємось до уроків).
10. Васьков Ю.В., Пашков І.М. Готуємось до уроків фізичної культури. 2 клас / Ю.В. Васьков, І.М. Пашков. – Х.: Вид-во „Ранок”, 2009. – 192 с. – (Готуємось до уроків).
11. Васьков Ю.В., Пашков І.М. Готуємось до уроків фізичної культури. 3 клас / Ю.В. Васьков, І.М. Пашков. – Х.: Вид-во „Ранок”, 2009. – 192 с. – (Готуємось до уроків).
12. Васьков Ю.В., Пашков І.М. Готуємось до уроків фізичної культури. 4 клас / Ю.В. Васьков, І.М. Пашков. – Х.: Вид-во „Ранок”, 2009. – 208 с. – (Готуємось до уроків).
13. Державна програма розвитку фізичної культури на 2007-2011 роки // Наука в олімпійському спорті. – 2007. – № 1. – С. 122-130.
14. Концепція фізичного виховання в системі освіти України. Ухвалена колегією Міністерства освіти і науки України № 7/6-18 від 23 квітня 1997 р.
15. Міжгалузева Комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002-2011 роки. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002р. № 14.
16. Моніторинг якості освіти в Харківському регіоні: формування основ здорового способу життя / Автори уклад.: І.В. Волкова, М.П. Малащенко, Н.О. Холодова; за заг. ред. Л.Д. Покроєвої. – Харків: ХОНМІБО, 2006. – 44 с.
17. Наказ Міністерства освіти і науки України № 486 від 21.07.2003р. «Про Систему організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладах».
18. Наказ Міністерства освіти і науки України № 458 від 02.08.2005р. «Про затвердження положення про організацію фізичного виховання і масового спорту дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України».
19. Наказ Міністерства освіти і науки України і Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту № 479/1656 від 17.08.2005 р. «Про впровадження фізкультурно-оздоровчого патріотичного комплексу школярів України «Козацький гарт».
20. Наказ Міністерства освіти і науки України № 956 від 22.10.2008 р. «Про заходи щодо вдосконалення роботи з фізичного виховання та збереження здоров'я школярів в навчальних закладах України»
21. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1008 від 06.11.2008 р. «Про невідкладні заходи щодо збереження здоров'я учнів під час проведення занять з фізичної культури, захисту Вітчизни та позакласних спортивно-масових заходів».
22. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження заходів, спрямованих на реформування системи фізичного виховання учнів та студентської молоді у навчальних закладах України» № 1078 (від 27.11.2008).
23. Постанова Кабінету міністрів України від 15 січня 1996 р. № 80 «Про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України».
24. Прокопенко І.Ф., Евдокимов В.І. Сучасні педагогічні технології в підготовці вчителів: Навч. посібник. – Харків: Колегіум, 2008. – 344 с.
25. Рішення колегії Міністерства освіти і науки України № 13/1-2 10 11/1 від 11.11.2008 р. «Про реформування системи фізичного виховання учнів та студентської молоді у навчальних закладах України».
26. Сергієнко Л.П. Тестування рухових здібностей школярів. – К.: Олімпійська література, 2001. – 439 с.
27. Сергієнко Л.П. Практикум з теорії і методики фізичного виховання. – Харків: ОВС, 2007. – 271 с.
28. Столяров В.И. Философско-культурологический анализ физической культуры // Вопросы философии. – 1988. – № 4. – С. 78-92.
29. Сутула В.А. Физкультурология (проблемы и перспективы развития). – Харьков: Гелиос, 2004 – 176 с.
30. Сутула В.А. Структура системного подхода и особенности его использования в процессе исследования физической культуры как целостного социального явления // Теория і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія // 2007. – № 2. – С. 35-39.
31. Сутула В.А., Манжос І.А., Бельська І.Г., Калійниченко Е.Н., Гресь О.В., Холодний А.И. О значимости некоторых факторов, влияющих на формирование в обществе потребности в здоровом образе жизни (по материалам социологического опроса жителей г. Харькова) // Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. праць / За ред. Л.Л. Товажнянського, О.Г. Романовського. – Вип. 17 (21). – Харків: НТУ «ХП», 2008. – С. 198-205.
32. Сутула В.А., Острикова Ю.О., Котляр С.Н., Дейнеко А.Н., Бондарь А.С., Кузьменко И.А., Чернецкий Н.С. Некоторые особенности организации и перспективы совершенствования системы физического воспитания учащихся та студентської молоді у навчальних закладах України».

- вання системи школьного фізического виховання (по матеріалам соціологічного дослідження, проведеного в г. Харків) // Слобожанський науково-спортивний вісник, 2008, – № 1-2. – С. 15-19.
33. Сутула В.О., Бондар Т.С., Кочуєва М.М., Сенченко В.Г. Мотиваційні стимули, які визначають відношення учнів загальноосвітніх шкіл до шкільної фізичної культури // Слобожанський науково-спортивний вісник, 2008. – № 4 – С. 204-207.
34. Сутула В.О., Бондар Т.С., Острікова Ю.О., Сутула А.В., Ковальов В.Г., Фішев Ю.О., Значимість деяких факторів, які визначають ставлення студентів до здорового способу життя // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2008, – № 4 – С. 13-16.
35. Сутула В.О., Бондар А.С., Чернецький М.С., Бондар Т.С. Значимість факторів, що впливають на формування у учнів загальноосвітніх шкіл потреби у здоровому способі життя // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2008, – № 4. – С. 46-49.
36. Теория и методика физического воспитания / Под ред. Т.Ю. Круцевич. – К.: Олимпийская литература, 2003. – Т.1. – 422 с.
37. Теория и методика физического воспитания / Под ред. Т.Ю. Круцевич. – К.: Олимпийская литература, 2003. – Т.2. – 391 с.
38. Теория и методика физической культуры: Учебник / Под ред. проф. Ю.Ф. Курамшина. – 2-е изд., испр. – М.: Советский спорт, 2004. – 464 с.
39. Указ Президента України № 667/2006 від 02.08.2006 р. «Про національний план дій відносно реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту».
40. Українські школярі стали більше хворіти / <http://www.intv-internet.net>.
41. Шамардіна Г.М. Основи теорії та методики фізичного виховання. – Дніпропетровськ: Дріан, 2007. – 486 с.
42. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. – Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2003. – Ч.1. – 272 с.
43. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. – Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2003. – Ч.2. – 248 с.
44. Фізична культура. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (5-12 класи). – Київ: Перун, 2005. – 272 с.

